

מסורת הש"ס
 א. (כל הסוגיה, בשינויים) תמורה לגב.
 ב. תמורה לבב, לגא, ג. וראה בבורות לבב.
 ג. משנה תמורה לבב, פסחים כט, תמורה יז, א. שם לא, א. ירושלמי מע"ש פ"ב ה"ב. שם פסחים פ"א הי"ד. תוספתא תמורה פ"ד יא. מדרש תנאים לדברים יב, טו. ילק"ש תורה תתפכ. ד. ראה משנה תמורה לבב.
 ה. ראה תמורה לבב, (דעה זו) חולין ל, א, פד, א. בבורות לבב, לבב.
 ו. מדרש תנאים דברים יב, כב. ילק"ש שם.
 ז. (דרשה זו) עירובין קה, א. פסחים ה, א. ע"א, א. יומא פה, ב. סוכה מה, א. ב"ק י"א, ב. שבועות יג, א. ע"ז עה, ב. מנחות לז, ב. תמורה כה, א. כריתות ז, א. ירושלמי סוכה פ"ד הי"ה. שם סנהדרין פ"ה הי"ג. תוספתא שבת (ליברמן) פט"ו טז. מכילתא שמות יב, טו. שם יב, טז. שם כא, כא. שם לא, יג. ספרי במדבר יח, יד. שם לא, כב. מדרש תנאים דברים יב, כב. ילק"ש תורה רא. שם שכו. שם שלה. שם תרלב. שם תרמו. שם תרעה. שם תרצג. שם תשנה. שם תשפו. שם תתפכ. שם תתקז.

גרסות

כרבי שמעון בכתיב ועוד: **סבר לה כר' שמעון**. **קדשי מזבח** – והערכה בכתיב ועוד מילים אלה חסרות.
אמר ממאי יש בכתיב: **אמרי ממאי יש:** **אמאי**.
אבל קדם הקדשן וכו' בכתיב כבמשנה: **וכל שקדם**.
אוציא אני ברוב כתיב: **אוציא**.
מה איל פטור בכתיב: **וצבי ויחמור מה איל וצבי פטורין** וברוב כתיב: **מה צבי ואיל פטורין**.
שאין שוה בכל בכתיב מילים אלה חסרות.

"זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו (והחולקים עליו)" מיבעיא ליה נצריך היה לו לומר ביחס למשנתנו, ולא רק "זו דברי ר' שמעון"! בתשובה לכך אמרי [אומרים]: רב לא היה יכול לומר כן, משום שהוא סבור כרבי שמעון בן לקיש, שאמר כי לדעת רבנן [חכמים] אלו, רק קדשי בדיק הבית היו בכלל העמדה והערכה, אבל קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה. ולפיכך לא מיתקמא מתניתין כרבנן [לא ניתן להעמיד את משנתנו כשיטת חכמים]. דקתני סיפא [שהרי התנא שונה בסוף המשנה], ביחס לקדשי מזבח: **ואם מתו יקברו**. ומכאן שלדעתו הם צריכים העמדה והערכה כדי לפדותם, ולכן כשמתו ולא ניתן להעמידם – לא ייפדו, אלא ייקברו. ודוחים: **אמר** [אמור, יכול אתה לומר] ולהקשות: **ממאי דהא [מנין שזה] שהתנא שונה שאם מתו יקברו, משום דבעי [שצריך] העמדה והערכה הוא?** **דלמא [שמא] משום שאין פודין את הקדשים כדי להאכילן לכלבים הוא,** שהרי כשהוא פודה אותם לאחר מותם אינם ראויים למאכל אדם, אלא לכלבים, ויש בכך זלוול בקדשים! **אמרי [אומרים] בתשובה לכך: אם כן, שזאת הסיבה שאין פודים אותם, ולא משום שצריכים העמדה והערכה, מדוע שנה התנא דין זה במקרה שמתו? ניתני [שישנה]: אם נעשו טריפה, ועדיין ראויים הם להעמדה והערכה, שהרי חיים הם – לא יפדו אלא יקברו (לכשימותו), משום שאינם ראויים לאכילת אדם, ואין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים. ואיבעית אימא [ואם תרצה אמור]: לעולם רב כרבי יוחנן סבירא ליה [סבור הוא], שחכמים החולקים על ר' שמעון סבורים גם הם שקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, ואם מתו ייקברו. וניתן איפוא, להעמיד את המשנה כשיטתם. ולפי זה תני [שנה] בדברי רב: זו, משנתנו, ששנינו בה שבעלי מום מעיקרם, אם מתו ייפדו**

– **דברי רבי שמעון ומחלוקתו היא.**
א שנינו במשנה: **אבל קדשים בעלי מום שקדם הקדשן את מומם, פטורים גם לאחר שנפדו מן הבכורה ומן המתנות (ליתן לכהן זרוע לחיים וקובה).** ומבררים: **מנא הני מילי [מנין הדברים הללו]? מהו המקור לכך בתורה? דתנו רבנן [ששנו חכמים], נאמר בענין קדשים אלו: "אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו" (דברים יב, כב), ומהשוואה זו לצבי ואיל יש ללמוד: "צבי", **מה צבי פטור מן הבכורה, לפי שהוא מין חיה, ורק בהמה חייבת בבכורה – אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה.** ויש לשאול: **שמא אוציא אני את הבכורה בלבד, שפסולי המוקדשים אינם חייבים בה, ולא אוציא את המתנות! תלמוד לומר: "איל", מה איל פטור מן הבכורה ומן המתנות, שאינן נוהגות אלא בבהמה, ולא בחיה – אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות.** ויש לשאול: לדרך זו, אי [מה] **צבי ואיל חלבן מותר, שאין איסור חלב נוהג אלא בבהמה טהורה, ולא בחיה – אף פסולי המוקדשין יהא חלבן מותר! תלמוד לומר בתחילת כתוב זה: "אך", שהיא לשון מיעוט, ובכך חלק הכתוב ולימד שאין ההשוואה מלאה. ודינם בפרטי הברייתא. אמר מר [החכם]: שמא אוציא את הבכור, שאינו נוהג בפסולי המוקדשים, ולא אוציא את המתנות. ומסבירים: מאי שנא [במה שונה] זה שהוא אומר **אוציא את הבכור – משום שאין שוה בכל, שאינו נוהג אלא בזכרים ולא בנקבות, ולא אוציא את המתנות – ששוות בכל, שגם השוחט נקבה חייב במתנותיה – תלמוד לומר: "איל", ללמד שגם מתנות אינן נוהגות בהם. ועוד שנו בברייתא: אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף פסולי המוקדשין יהא חלבן מותר – תלמוד לומר "אך" לחלק. אמר ליה [לו] **רב פפא לאביי:** מדוע לא הציעו בברייתא כך: **אי מה צבי ואיל, אין איסור שחיטת אותו ואת בנו ביום אחד נוהג בהן, שאינו נוהג אלא בבהמה –********

[שייך לעמוד הקודם] זו דברי רבי שמעון – לאמר צפרק צמרא לתמורה (לגב): קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה. דתנן רבי שמעון אומר כו' – ומלאמר רבי שמעון קדשי צדק הצית לא היו – מכלל דקרא קדשי מזבח כמיז. והכא מודה דצעל מוס מעיקרא דנפדה, אף על גב דקדשי מזבח דתנא דמתניתין סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה, שצריכין שיהו חייב בשעת פדייה, כדכתיב: "והעמיד את הצהמה לפני הכהן" ואחר כך "והעריך אותה" – מדקתני סיפא גבי קדם הקדשן את מומן, דלגב שקידשן למזבח מקדשין תמימים. אבל חכמים – לאו הני רבנן דפליגי עליה דרבי שמעון צמסכת תמורה, דהתם אמרינן: לדברי הכל צעל מוס מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה, אלא תנא דבי לוי הוא. אפילו חיה – דאינה ראויה למזבח. הכי נמי דאם מתו יפדו – דצעל מוס מעיקרא מוזהו. [עד כאן שייך לעמוד הקודם] רב – ללא מוקי מתניתין כרבנן, סבירא ליה כריש לקיש דאמר התם לרבנן קדשי צדק הצית כו', הילכך לא מיתקמא מתניתין כולה כרבנן. דקתני בספא דמתניתין אם מתו יקברו – דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה. אם כן – דטעמא דמתניתין משום אכילה דקדשים לכלבים הוא. ניתני אם נעשו טריפה יקברו – דמשמע: אף על גב דמזי למיעבד צהו העמדה והערכה – יקברו, הואיל ולא חזו אלא לכלבים. ומדקתני "מתו" שמע מינה טעמא משום העמדה והערכה. (ודלא כרבי יוחנן – דאמר התם: לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי צדק הצית היו בכלל. ומיתקמא סיפא דמתניתין כרבנן, ורישא נמי מיתקמא כליהו, דצעל מוס מעיקרו כולהו מוזהו. ותני: זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו. צבי – "לצבי ואיל", ומוקמינא צבי פטורין דפסולי המוקדשין שפדו הכתוב מוציא. מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה – דצקן ולאך"ך" כתיב. ולא אוציא את המתנות – ולקמן פריך: מאי אולמיה דמתנות

מזכורה. צבי ואיל פטורין מן המתנות – דכתיב צממתות: "אם שור אם שה". ומאי שנא – מתנות, ללא נפקי מקרא קמא. ומתוך: אוציא את הבכורה שאינה שוה בכל – שאינה נוהגת צנקות כזכרים. צבי ואיל – אין אוחו ואת בנו נוהג צנני ואיל, דכתיב: "שור או שה".

תוספות

מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות כו' – בשמעתין משמע דאי לא כתב "אך", הוה דרשינן נמי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו וחלבו מותר. ולעיל בסוף פרק קמא (יב, א), דרשינן נמי: מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין. ותימה: מנלן כל הנך דרשות? דתלתא צבי ואיל כתובין, וכולהו צריכי, כדמפרש לקמן פרק "פסולי המוקדשין" (לג, א); ויש לומר דהתם נמי מפרש: חד לבכורה ומתנות, והיינו כדמפרש הכא, חד מצבי וחד מאיל. עוד מפרש התם: (חד לבכורה) חד לכדריב יצחק ורבי אושניא, כמו שמפרש רבינו תם: המרביע והמנהיג שור של פסולי המוקדשין – לוקה, גוף אחד הן ועשאו הכתוב שני גופים. והיינו מ"צבי ואיל", אחד שור דפסולי המוקדשין ועשאו הכתוב כשני גופים, וכשמנהיגו לבדו כאילו מנהיג צבי ואיל ביחד, וחייב משום כלאים. ואידך, חד לכדריב עקיבא דמתיר אפילו לגוי, או לכדריב אלעזר הקפר, פרק שני דחולין (כח, א): מה פסולי המוקדשין טעונים שחיטה – אף צבי ואיל כן. ומצבי לחודיה הוה ידענן איל, דמצבי ילפינן כל חיה. ואידך, לכדריב מרי, דמה צבי ואיל דאין פודין. וחלבו מותר ואותו ואת בנו, דבעי למידרש בסמוך אי לאו "אך" – היינו מצבי ואיל דדרשינן מיניה בכורה ומתנות, דמשמע שרוצה ליתן להם דין חיה, ואי כתיב "אך" לחייב על חלבה ואותו ואת בנו, כדמפרש בין לחולין מדמית ליה בין לקדשים מדמית להו. ובסמוך דקאמר: וולדן וחלבן היכי דמי? אי דאיבער ואיתיליד אחר פדיונן, ולד צבי ואיל הוא – לאו יתורא איכא, אלא ממילא פשיטא ליה דהוי כוליה צבי ואיל.

אי מה צבי ואיל אין אותו ואת בנו נוהג בו – לא מצוי למיפרך: מה צבי ואיל טעון כסוי, אף פסולי המוקדשין כן. דבהדיא דרשינן פרק "כיסוי הדם" (חולין פד, א), גבי פסולי המוקדשין: "על הארץ תשפכנו כמים", מה כו'.

אורה ההלכה

אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים בהמה שנולדה בה אחת מן הטריפות האסורות אותה באכילה ולכן היא אסורה בהקרבה, אף על פי שאינה ראויה לקרבן – אין פודים אותה, שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, אלא ירעו עד שימותו ויקברו. (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מזבח פ"ב ה"י).
צבי ואיל חלבן מותר חלב שור וכבש ועו – אסור, ושל שאר מינים מותר. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ז ה"א. שו"ע יו"ד פד, א).
אין אותו ואת בנו נוהג בהן אין איסור "אותו ואת בנו" נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד. (רמב"ם שם הלכות שחיטה פ"ב ה"ח. שו"ע שם טז, ז).

עיונים
דלמא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא ונחלקו תנאים בדבר זה, האם יש איסור מן התורה לפדות את הקדשים להאכילם לכלבים (ראה בסוף עמוד זה). ולפי זה, מה ששינו לגבי קדשים שקדם מומם להקדשם שאם מתו ייפדו, הרי זה משום שאין הם קדושים אלא לדמיהם, ודינם כשאר מטלטלים, שאין איסור לפדותם ולאכילם לכלבים (מל"מ הלכות איסורי מזבח פ"א ה"י). ואף יש מי שסבור (פסחים כט, א) שדבר שקדוש בקדושת דמים גם הוא אינו נפדה לאכילה לכלבים – אין זה אלא איסור דרבנן, ולשיטת משנתנו לא גזרו על כך (ש"מ לעיל ד, א). או שמא יש לומר שדוקא כדי להאכיל לכלבים אין פודים, לפי שיש בכך ביוון במיוחד, אבל עושים כן על מנת להסיק בהם את התנור וכדומה (ראה תוס' פסחים כט, ב).

אמר ליה למאי מדמית ליה — לפסולי המוקדשין, דמיפטרניהו מ"לואומו ואלת ננו". אותו ואת בנו — נוהג בחולין ונמוקדשין כדמפרש נשמיטת חולין (ע"ה). אי הכי גבי חלבו נמי — אמאי איצטריך "אך" למיטר? מיפוק לי דאסור, דלמאי מדמית להו, כיון דאמרת אף על גב דאימקוש לנצי ואיל לא נפקי מתורת קדשים! אך ולא אותו ואת בנו — ומסתברא דהיקשא למיפטר מזכורה ומתנות אחיה, ו"אך" — למיטר חלבו ואומו ואלת ננו, דהשתא מדמית להו לקדשים גמורין. דאי אמרין דהיקשא — לא מדמית להו לא לקדשים ולא לחולין. רק את דמו — נצבור זעל מוס כתיב. אהני היקשא — דאימקוש לנצי ואיל. ואהני קרא — דכתיב: "אלת חלבו לא תאכל". אהני היקשא מכרת, והיה מיסתבר טעמא שפיר, דכי כתיב כרת — נחלז צנמה הרואיה לקרצן כתיב, דכתיב (ויקרא ז'): "כי כל אוכל חלבו וכו'. ואהני קרא למיקש עליה גלוא, דלא מישרייה לגמרי. להכי אפקיה כו'. והא תנא — דכתיבא דלעיל, מפיס חלבו מ"אך", ורצה הכי מני למיטר ד"אך" לואומו ואלת ננו אמר? אילו לא נאמר כו' — והאי דקתני: תלמוד לומר "אך" חלק — הכי קאמר: אפילו לא כתב קרא, מנינא לאפוקי מהכא. רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת — (דברים יב) ואוקימנא בפסולי המוקדשין לאתר פדיון.

תוספות

רק את דמו לא תאכל — האי קרא גבי בכור כתיב. והרבה תימה דלא מייתי "רק את הדם לא תאכל" דכתיב גבי שאר פסולי המוקדשים: ואין להקשות: דדילמא איצטריך לחמשה לאוין האמורין בדם דמפרשי פרק קמא דכריתות (ז, ב). דהא טובא לאוין כתיבי, יותר מחמשה, חד ב"ויקרא", וחד ב"צו את אהרן", ותרי ב"אחרי מות", וארבעה ב"ראה" — הרי שמונה בר מהאי דבכור. ושמא דרשי להו למילתא אחריתי.

ואהני קרא למיקש עליה בלאו — ואם תאמר: אדרבה, כיון דמהדריה הקרא — הדר לגמרי, אף מכרת. כדתניא לקמן גבי פסולי המוקדשין: הוזהו והעובד בהם סופג ארבעים, ולא אמר איתקוש לצבי ואיל ומפקיע לגמרי מלאו, וכי כתיב "תזבח" ולא גיזה — איסורא בעלמא. אלא אמר: אהדריה לאיסוריה! וצריך לחלק. ומההיא דהגוזז והעובד בהם נמי קשה על מה שפירש: טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו — כגון גיעולי גויים. דהשתא כי אישתי טעם לפגם כמו נבלה מסרחת, וכי הדר אסר גיעולי גויים במדין — איסורא בעלמא איכא, לא מלקות. ואינו נראה, דאית לך למימר: אהדריה לאיסורא, כדפרישית.

אף פסולי המוקדשין אין אותו ואת בנו נוהג בו! אמר ליה [ל] אביי: למאי מדמית להו [למה אתה מדמה אותם] את פסולי המוקדשים, שאתה בא לפוטרום מדין זה? אי [אם] לחולין — אותו ואת בנו נוהג בו, ואי [ואם] לקדשים — גם כן אותו ואת בנו נוהג בו! אמר ליה [ל] רב פפא: אי הכי [אם כן], גבי [אצל] איסור חלבו נמי נימא הכי [גם כן נאמר כן]: למאי מדמית להו [למה אתה מדמה אותם], שאתה בא לפוטרום מדין זה? אי [אם] לחולין — הרי חלבן אסור, ואי [ואם] לקדשים — גם כן חלבן אסור! אלא, לאו מי אמרת [האם אין אתה אומר] שהוצרכנו ל"אך" למעט, וללמדנו: ולא חלבן, שאין משווים פסולי המוקדשים בענין זה לצבי ואיל? לפי זה, אימר נמי [אמור גם כן]: "אך" — ולא אותו ואת בנו, שלענין זה לא הושוו פסולי המוקדשים לצבי ואיל! רבא אמר, בתשובה לשאלת רב פפא: באמת "אך" — לאיסור אותו ואת בנו בפסולי המוקדשים הוא דאתא [שבא], ואיסור אכילת חלבו — מ"דמו" נפקא [יוצא, נלמד]. דכתיב [שנאמר] בכבור בעל מוס, שאף הוא מכלל פסולי המוקדשין: "בשערך תאכלנו וכו' כצבי וכאיל, רק את דמו לא תאכל" (דברים טו, כב-כג), ויש לשאול: מאי [מה] פירוש "דמו"? אילימא [אם תאמר] דמו ממש, מדוע הוצרך לאיסורו? לא יהא אלא דמן של צבי ואיל, אטו [וכי] דמן של צבי ואיל מי שרי [האם הוא מותר]? אלא: "דמו" כוונתו — חלבו, לומר שאף שחלב צבי ואיל מותר — חלב פסולי המוקדשין אסור. ושואלים: וליכתוב רחמנא [ושתכתוב התורה במפורש] "חלבו"! ומשיבים: אי כתב רחמנא [אם היתה כותבת התורה] חלב [רק את חלבו לא תאכל], הוה אמינא [הייתי אומר]: אהני היקשא ואהני קרא [הואיל ההיקש והועיל המקרא]. אהני היקשא [הועיל ההיקש] לצבי ואיל למעוטי [למעט] את האוכל חלב פסולי

המוקדשים מחיוב כרת, דכי כתב אוכל חלב בהמה הוא דכתיב [שנאמר]. שנאמר: "כי כל אוכל חלב מן הבהמה וכו', ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (ויקרא ז, כה), ופסולי המוקדשים הרי הוקשו בכתוב זה לחיה. ואהני קרא [הועיל המקרא] "רק את חלבו לא תאכל" — למיקש עליה [לעמוד עליו] מכל מקום באיסור לאו [לא תעשה] בעלמא [בלבד]. להכי [לשם כן] אפקיה רחמנא [הוציאה אותו התורה] בלשון "דמו", כדי לומר לך: מה דמו של בכור בעל מוס (ושאר פסולי המוקדשין) בחיוב כרת, כדין כל דם בהמה וחיה (ראה ויקרא פרק יז) — אף חלבו בכרת. ומקשים על דברי רבא: וכיצד [והרי] התנא שבכריתא "אך" ולא חלבו קאמר [אומר] ומשיבים, הכי אמר [כן] הוא נאמר "רק את דמו לא תאכל", הייתי אומר: "אך" בא למעט — ולא חלבו, לומר שהוא אסור באכילה. ואולם עכשיו שנאמר "דמו" ומשם למדת לאיסור חלבו, אם כן "אך" — לאותו ואת בנו הוא דאתא [שבא].

ב שנינו במשנה לגבי פסולי המוקדשים (קדשים שנתן בהם מום) שנפדו: ואינן יוצאין לחולין להיגזו ולהיעבד. ומבררים: מנא הני מילי [מנין הדברים הללו]? דתנו רבנן [נשנו חכמים] בכריתא, על הפסוק האמור בענין פסולי המוקדשים: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" (דברים יב, טו): "תזבח" — ולא גיזה, שלא הותר אלא לשחוט אותם, אבל לא לגזוזם, "בשר" — ולא חלב, "ואכלת" — אתה ולא לכלביך, מכאן שאין פודין את הקדשים שאינם ראויים לאכילה, כדי להאכילן לכלבים, אלא כשמתו — ייקברו.

לפי זה בא ההיקש לצבי ואיל להבהיר שאיסור הכרת נאמר דווקא בבהמה שמקריבים ממנה, ולא בבהמה שאין מקריבים ממנה, כלומר, בפסולי המוקדשים. ואילו הרא"ש כתב מצד אחר, כי כאן הותר איסור חלב מתחילה על ידי ההיקש לצבי ואיל, ורק הכתוב החזירו לכלל איסור לאו. אבל איסור גיזה נלמד מדיוק הכתוב "תזבח" — ולא גיזה, שלא הותרה בפסולי המוקדשים אלא זביחה ולא גיזה, ומכאן שאיסור הגיזה הראשוני עומד בעינו, ואין בו כלל צד היתר (וכן ראשית בכורים). וראה עוד בש"מ בשם רבינו מנוח. מנא הני מילי — כאן הובא מקור לאיסור גיזה. ולענין איסור עבודה, יש שכתבו כי הוא אותו איסור עצמו (תוספות חיצוניות בש"מ), שהרי מן התורה לא נאסרה אלא פעולת הגיזה, ואיסור ההנאה מן הצמר אינו אלא מדרבנן, כמבואר להלן כ"ה. ויש הסבורים כי אף לענין איסור חלב הדין כן, שיש איסור בחליבה, כפי שיש איסור בעבודה ובגיזה (רבינו גרשום לעיל ז"ב, פסקי הרי"ד ועוד). אבל בתוס' (להלן כ"ה, א) כתבו כי איסור חלב הריהו איסור ההנאה מהחלב עצמו, ולא עצם פעולת החליבה. וכפי שמדויק מדרשת חכמים, שגיזה נאסרת מדיוק לשון הכתוב "תזבח" שעניינו פעולת הזביחה, ואילו חלב נתמעט מיוצאת בשר, שלעומת היתר אכילת הבשר — החלב נאסר בשתייה.

אורח ההלכה

אורח ואת בנו בקדשים איסור אותו ואת בנו נוהג בחולין ובמוקדשים, בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינם נאכלים. (רמב"ם שם ה"ב).

מסורת הש"ס
ח. (תירוץ מעין זה) ב"מ ס"א, סנהדרין מג"א. ע"ז מה"ב.
ט. בכורות ו"ב. תמורה לא"א. ספרי ומדרש תנאים דברים יב, טו. ילק"ש תורה תתפב

גרסות
לחולין בכתי"מ: לחולין מדמית להו וכן להלן.
פסולי המוקדשין... נוהג בו ברוב כתי"מ: פסולי המוקדשין... נוהג בהן וכן להלן.
גבי חלבו בכתי"מ: גבי חלבן.
אלא לאו מי אמרת ברוב כתי"מ: אמר ליה לאו מי אמרת וראה עיניי.
שנאמר כי כל ברוב כתי"מ: כי כל.
אילו לא נאמר ברוב כתי"מ: אילו נאמר קרא ובכתי"מ: אילו לא אמר קרא.

מסורת הש"ס
א. תמורה לא, א. ילק"ש תורה תתפ.
ב. תמורה יז, ב. ועיי"ש. תנ"כ ויקרא ג, א.
ג. ראה תמורה יז, ב.
ד. עיי' בבורות טז, א.

גרסות

תזבח ואכלת אין לך בהן
בכתי"מ: **תזבח ואכלת בשר אין לו בו.**

היתר אכילה אלא משעת זביחה בב"ח: אלא היתר אכילה משעת זביחה.

אמאי ולד צבי ואיל נינהו
בכתי"מ: **אמאי אסירי.**

לרבות ולד בעלי מומין
בכתי"מ: **לרבות בעלי מומין.**

לא אלימי למתפס פדיונן
בכתי"מ ועוד נוסף: **הלכך מתיס.**

אמרי במערבא – בני פזיה נינהו בכתי"מ: רבי חנינא אמר **אסורים עד שיפדו למימרא דבני פזיה נינהו אמרי במערבא.**

איכא דאמרי (יש אומרים) שלמדים איסור גזיזה וחלב מכתוב זה באופן אחר: **"תזבח ואכלת"** (דברים יב, טו) – אין לך בהן היתר אכילה אלא משעת זביחה (שחיטה) ואילו גזיזה וחלב, שהם הנאות שמחיים – אסורות. ומעירים: ולדרך זו, אבל פודין את הקדשים שנפסלו על מנת להאכילן לכלבים – הכי נמי דאמר (כך גם כן אומר) תנא זה, כלומר, מותר הדבר לשיטתו.

א שנינו במשנה: וולדן וחלבן של פסולי המוקדשים אסור בהנאה לאחר פדיונן. ומבררים: היכי דמי [כיצד בדיוק מדובר] שולדם אסור? **אלימא** [אם תאמר] במקרה דאיעבר ואיתיליד [שגם התעבר, וגם נולד] לאחר פדיונן – אמאי [מדוע] הולדות אסורים? והרי כמו ולד של צבי ואיל נינהו [הם], כלומר, חולין גמורים! אלא צריך לומר דאיעבר [שהתעבר] לפני פדיונן ואיתיליד [ונולד] לאחר פדיונן. ויש להיטות מכאן: אלה אסורים, הא [אבל] אם גם נולדו לפני פדיונן – מיקדש נמי קדשי [הריהם קדושים גם כן]. ומבררים: **מנא הני מילי** [מנין הדברים הללו] שולדות בעלי מומים גם הם קדושים? **דתנו רבנן** [ששנו חכמים]: נאמר ביחס לקרבן שלמים: "אם מן הבקר הוא מקריב את זכר או נקבה תמים יקריבו" (ויקרא ג, א), ומדוע נתפרשו זכר ונקבה? והלא בכלל "בקר" זכר ונקבה! אלא "זכר" – לרבות את הולד, ו"נקבה" – לרבות את התמורה, שאם המיר (החליף) בהמת שלמים כבהמת חולין – אף היא נעשית בהמת שלמים. ואין לי אלא ולד קדשים תמימין ותמורת תמימין, ואולם ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין, מנין שחלה אף עליהם קדושה, למרות שבעלי המומים עצמם פסולים להקריבה? כשהוא אומר "אם זכר", הרי "אם" לשון ריבוי היא –

לרבות ולד בעלי מומין, וכן "אם נקבה" – לרבות תמורה בעלי מומין. ושואלים: אותן ולדות שנולדו לאחר פדיונן של פסולי המוקדשים, ששינו במשנה שהם אסורים בהנאה, מה תהא עליהן, מה יעשו בהם? ומסבירים: אם נולדו לפני פדיונן – מיתפס פדיונן. ומסבירים: אם נולדו לפני פדיונן, איכא למאן דאמר [יש מי שאומר]: קדשי [קדושים] הם אפילו ליקרב על גבי המזבח, שהרי הם עצמם תמימים. ואיכא למאן דאמר [ויש מי שאומר]: לא יהא הגולד קדוש יותר מאמו, ולפיכך אינם קדושים להקריבה, אלא קדשי [קדושים] הם לרעייה, שירעו עד שייפול בהם מום, ויפדו אותם. אבל אם נולדו לאחר פדיונן של אמותיהם מה תהא עליהן? אמר רב הונא: כונסין לכיפה (מכניסם) חדר גורן והן מתין שם כרעב. וטעם הדבר, דהיכי ליעביד [שהרי אין נעשה] ליקריבנהו [נקריב אותם] – אי אפשר, שהרי מכח קדושה דחוויה קאתו [הם באים], שנולדו לבהמה שכבר נפתה ויצאה לחולין. ליתפסנהו [שנפדה אותם] – לא אלימי למיתפס [אין הם חזקים, אין קדושתם חזקה דיה, כדי לתפוס] את פדיונן בקדושה תחתם, ולכן הם עצמם אינם יוצאים לחולין. ומעירים: אמרי במערבא משמיה [אמרו בארץ ישראל משמו] של רבי חנינא: ולדות אלו, סמוך לפדיונן מתפסין [מקדשים] לשם אותו מין זבח של אמם. ותמיהם: סמוך לפדיונן? למימרא [האם לומר] שבני פדייה נינהו [הם]? והרי אמרנו שלא נתן לפדותם! אלא אימא [אומר]: סמוך לפדיון אמן, כשהם במעו אמם, מתפסין [מקדישים] לשם אותו זבח של אמם, שאם היתה אִם הולד בהמת שלמים – יתפסו לשלמים. וכשאמו נפדיית – הולד אינו נפדה ונדחה עמה, שהרי הוא קדוש בפני עצמו.

עיונים

ולד צבי ואיל נינהו שפסולי המוקדשים לאחר שנפדו חוקשו בכתוב לצבי ואיל (ראה בעמוד הקודם), שהם חולין. ואף שאמם אסורה בגזיזה ועבודה – כבר פקעה קדושה ממנה, ואין כאן אלא איסור זה שנתר עליה, אבל אין מקום לאיסור את הולד משום כך. או אף אם נאמר שנשארה באם קדושה שהייתה בה, מכל מקום, הואיל ופחתה קדושתה, ומותר לשוחטה ולאוכלה מחוץ למקדש – אין בכך קדושה קלושה כזו לחול על הולדות (ראשית בבבירם). והעיר הרי"ד כי אין הגמרא שואלת כן על חלבן מדוע הוא אסור, משום שפשוט הדבר שדין חליבה כדן גזיזה והעבודה האסורות, שגם בה הריזה עושה פעולה בגוף הבהמה כדי ליהנות ממנה. אבל הולד, שהוא גוף אחר, נולד מאילו – אין מקום לאיסורו לאחר פדיונה.

זכר לרבות את הולד וכו' ובמסכת תמורה (יז, ב) הסביר אביו כי דייקו מ"זכר" לרבות ולד, ומ"נקבה" לרבות תמורה, ולא להיפך, משום ש"ולד" הוא לשון זכר ו"תמורה" לשון נקיבה.

מנא הני מילי לפי רש"י, שאלה זו ושאלת ביחס ולדות שנולדו קודם פדיה, שדווקא הם קדושים מן התורה. אבל אלו שנולדו לאחר פדיון – אין בהם אלא איסור הנאה מדברי חכמים, ואין צורך להביא לכך מקור מן התורה (ראה ד"ה לא אלימי). אבל רבינו גרשום פירש כי שאלה זו נוגעת דווקא לאלו שנולדו לאחר פדיון, ומדבריו עולה, כפשט הגמרא להלן, שאף בהם יש קדושה מדין תורה. אלא שקדושה זו קדושה קלושה היא, ואין בהם אלא איסור הנאה בלבד.

כונסין לכיפה שכן עושים בכל המוקדשים כשלא ניתן לפדותם גם אם יפול בהם מום, שמצד אחד אסור להמית קדשים בידים. ומצד אחר, אם יניחו להם לרעות – יש חשש שייכשלו אנשים בהנאה מן ההקדש. ולפיכך, מניחים אותם למות מאליהם. ואף שמוסכם כי צער בעלי חיים הריהו מן התורה – אין איסור בדבר במקום שהדבר נעשה לצרכיו ותועלתו של האדם (כפי שמתר לשוחט בעלי חיים כדי לאוכלם ועוד), ובכלל זה שלא יגיע על ידם לידי הדיק ומכשול.

מכח קדושה דחוויה קאתו שהרי כל קדושתם אינה אלא מכח אמם, וקדשים שהיו ראויים למוזב ונרחו ממנו – שוב אינם קרבים. ולכאורה, גם ולדות שנולדו קודם פדיון באו מכח קדושה דחוויה. אלא שבשעה שנולדו היתה אמם קדושה בקדושת המזבח, ורק לא ניתן היה להקריבה, אבל הולד עצמו אינו בעל מום, וראוי להקריבה (לשיטת מי שסבור כן). אבל במקרה שהעובר במעיה בזמן הפדייה – יצא אף העובר שבמעיה

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו' – מהכא מפיק גזיזה וזבחה לאסור. ו"נשר" – אורטיה דקרא, ולא דרש "ואכלת" לאפוקי לניש. אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן – הילכך אסירי, וקדושה לית להו, לא ליקרב ולא לדמיה, כדמפרש לקמן מה תהא עליהן. הא לפני פדיונן – נולדו – מיקדש נמי קדשי. **מנא הני מילי** – לפני פדיונן אס נולדו – קדשי. זכר לרבות את הולד – גבי שלמים כתיב (ויקרא ג): "אם זכר אס נקבה תמים", וקרא יתירא הוא, דנישמוק קרא מיניה, ומדלא קבע צה זכר כדקבע בעולה – ממילא דנקבה נמי חויא, "זכר ונקבה" מו למה לי? "זכר" – לרבות ולד שלמים. ואי קשיא: תפוק ליה מ"אשר יהיו לך" מרין: תנאי היא, איכא דמייטי לה מהכא ואיכא דמייטי לה מהכא, והכי מפרש במסכת תמורה זכר ונקבה "אלו קדשים" (יז, ב). ולד תמימים – ולד זהמה מימיה. ולד בעלי מומין – (וכולן) שקמי הקדשן את מומין. אותן ולדות שלאחר פדיונן – נולדו, ונתעבדו קודם פדיונן, מה תהא עליהם? דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי, כדמפרש רב הונא. הני דנולדו לפני פדיונן מייפליג פליגי בהו – דהא דלמין לעיל: "אם זכר" – לרבות ולד בעלי מומין. איכא למאן דאמר – זכר ונקבה תמורה זכר ונקבה "אלו קדשים" (סז): קדשי ליקרב. ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה – עד שיוממו, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. כונסין לכיפה – לחדר, והם תמיס נרעב. קדושה דחוויה – דאית צהו תרמי לרעייה: חדא – דאמנות בעלי מומין שנתר ונדחו, ועוד – דלאחר פדיונן נולדו. והן ענין אין יכול להתפסין לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואימרו מו לא מימרו. לא אלימי למיתפס פדיונן – זכר ונקבה כתיב שלמה הן לחולין, שכבר ילאו קדושתן אנג פדיון דלמין. דהאי דאסורין – גזיזה צעלמא הוא, כדלקמן, אכל מדאורייתא

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו' – מהכא מפיק גזיזה וזבחה לאסור. ו"נשר" – אורטיה דקרא, ולא דרש "ואכלת" לאפוקי לניש. אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן – הילכך אסירי, וקדושה לית להו, לא ליקרב ולא לדמיה, כדמפרש לקמן מה תהא עליהן. הא לפני פדיונן – נולדו – מיקדש נמי קדשי. **מנא הני מילי** – לפני פדיונן אס נולדו – קדשי. זכר לרבות את הולד – גבי שלמים כתיב (ויקרא ג): "אם זכר אס נקבה תמים", וקרא יתירא הוא, דנישמוק קרא מיניה, ומדלא קבע צה זכר כדקבע בעולה – ממילא דנקבה נמי חויא, "זכר ונקבה" מו למה לי? "זכר" – לרבות ולד שלמים. ואי קשיא: תפוק ליה מ"אשר יהיו לך" מרין: תנאי היא, איכא דמייטי לה מהכא ואיכא דמייטי לה מהכא, והכי מפרש במסכת תמורה זכר ונקבה "אלו קדשים" (יז, ב). ולד תמימים – ולד זהמה מימיה. ולד בעלי מומין – (וכולן) שקמי הקדשן את מומין. אותן ולדות שלאחר פדיונן – נולדו, ונתעבדו קודם פדיונן, מה תהא עליהם? דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי, כדמפרש רב הונא. הני דנולדו לפני פדיונן מייפליג פליגי בהו – דהא דלמין לעיל: "אם זכר" – לרבות ולד בעלי מומין. איכא למאן דאמר – זכר ונקבה תמורה זכר ונקבה "אלו קדשים" (סז): קדשי ליקרב. ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה – עד שיוממו, וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. כונסין לכיפה – לחדר, והם תמיס נרעב. קדושה דחוויה – דאית צהו תרמי לרעייה: חדא – דאמנות בעלי מומין שנתר ונדחו, ועוד – דלאחר פדיונן נולדו. והן ענין אין יכול להתפסין לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואימרו מו לא מימרו. לא אלימי למיתפס פדיונן – זכר ונקבה כתיב שלמה הן לחולין, שכבר ילאו קדושתן אנג פדיון דלמין. דהאי דאסורין – גזיזה צעלמא הוא, כדלקמן, אכל מדאורייתא

– עובר ירך אמו הוא, ופקעה קדושתן לפדיון אמן, כדלמין לעיל גבי קדושת דמיס דולדן מותר לאחור פדיונן. קדושת הגוף נמי לא שנת, דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמיס לענין פדיון, אלא שזה כריך מוס וזה אין כריך מוס. למימרא דבני פדייה נינהו – זכר ונקבה, כלומר, דשיך למימר צהו לשון פדייה קודם שיפתסין? זכר ונקבה, והא לא אלימי! סמוך לפדיון אמן מתפסין לשם אותו זבח – דהשתא חיללא עלייהו קדושה לענין, דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן. וממתינן עד שיוממו ופריקו להו.

– עובר ירך אמו הוא, ופקעה קדושתן לפדיון אמן, כדלמין לעיל גבי קדושת דמיס דולדן מותר לאחור פדיונן. קדושת הגוף נמי לא שנת, דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמיס לענין פדיון, אלא שזה כריך מוס וזה אין כריך מוס. למימרא דבני פדייה נינהו – זכר ונקבה, כלומר, דשיך למימר צהו לשון פדייה קודם שיפתסין? זכר ונקבה, והא לא אלימי! סמוך לפדיון אמן מתפסין לשם אותו זבח – דהשתא חיללא עלייהו קדושה לענין, דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן. וממתינן עד שיוממו ופריקו להו.

חולין, ונדחה מהקריבה (ראה רש"י). ליתפסנהו לא אלימי למיתפס פדיונן – שאין דבר נפדה מיד ההקדש אלא אם בא דבר אחר תחתיו, שעליו חלה קדושתו. והואיל ובמקרה זה קדושתו של הולד קלושה ואין בכוחה לחול על דבר אחר – אין הולד יוכל לצאת לחולין. ורש"י הסביר כי הכוונה היא שולדות אלו ככל אינם קדושים, שהרי יצאו לחולין בפדיון אמם, מפני ש"עובר ירך אמו" הוא. ורק חכמים הם שגזרו עליהם איסור הנאה. ואם כן לא שייך בהם כלל פדיון. אבל ראשונים אחרים סבורים שגם לאחר פדיון אמם – אסורים הולדות מן התורה, כפשט הדברים כאן, וכפי שמשמע ממסכת תמורה (לא, ב). וטעם הדבר – לפי שהולד תמים, ואין פדיון לתמימים אלא לבעלי מום (ראה רבינו גרשום, וכן בש"מ בשם ר"י ועוד. וראה גם בחזון איש).

אמרי במערבא משמיה דר' חנינא וכו' מדברי רש"י משמע כי אין מחלוקת עקרונית בין רב הונא לר' חנינא, אלא שרב הונא אינו מציע את הפתרון שהציע ר' חנינא. מחשש שמא יגדל מהם עדרים עדרים, כמבואר להלן. אבל ראשונים אחרים סבורים כי לדעת רב הונא לא ניתן כלל להתפס את הולדות בקדושה (ראה באריכות בש"מ. וכן דעת רבינו גרשום).

סמוך לפדיון אמן מתפסין לשם אותו זבח לפי הסביר של רש"י בא דבר זה להסביר כיצד ניתן לפדות את הולד. אבל מדברי הרמב"ם משמע כי באופן זה הרי הם כשרים לגמרי להקריבה (שפת אמת).

אורח ההלכה

ולד בעלי מומין בהמת קדשים שנולד בה מום קבוע, אם ילדה קודם פדיון – דין ולדה כולד התמימה לכל דבר, ויקרב. כברייתא, וכדעת שמואל ורבא במסכת תמורה (יז, ב) שהוא קדוש להקריבה (ר"י קורקוס). (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מוזב פ"א הי"א. ספר קרבנות הלכות תמורה פ"ד הי"ט).

סמוך לפדיון מתפסין לשם אותו זבח בהמת קדשים שנולד בה מום קבוע, אם נתעברה קודם שנפתה וילדה לאחר אחר מכן – הולד אסור ואינו נפדה. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמנו מתפסין את הולד לשם אותו הזבח, לפי שאינו יכול להקריבו מכח אמו, מפני שבהמת קדושה דחוויה. כר' חנינא. וכדעת רב ששת, שאין מתפסין לכל זבח. (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מוזב פ"א הי"א).

וטעמא מאי — אמר רב הונא: מומתין, ולא מתקין להו כרבי חנינא? אמר רבי לוי גזרו כו' — אי אמרת אית להו תקנתא לולדות, אמי לגדל עדריס מפסולי המוקדשין, דכי נפיל ציה מומא צבהמת קדשים לא פריק ליה (האי), ואמי למיכלניהו צלל פדיון. אכל כי מפסדין לולדות, ממחר לפדות את האם מיד כשפול צה מוס. מפי רבי אליעזר וצמטו. ליטנא אחרינא: צין למאן דאמר מומתין צין למאן דאמר מתפיסן, מאי טעמא אטרמוהו רבנן? לשצקניהו צאיסורייהו! גורה שמא יגדל עדריס עדריס — שילדו גס אותן ולדות ולדות אחריס, ואמי צהו לדי תקלה. אכל לאחר שיפסם לא איכפת אס יולדן, דוולד צבי ואיל נינהו. ליטנא אחרינא ועיקר, מפי המורה: וטעמא מאי — אמתימתין קא מהדר, דמאי טעמא אסור אחר פדיון אמנן? הא פקע קדושתיהו צפדיון אמנן, כי היכי דפקעא גצי קדושת דמיס, דולדן מותר לאחר פדיון כדאמר לעיל! גזירה שמא יגדל מפסולי המוקדשין שפדו עדריס לצורך ולדות הנולדים לאחר פדיון, ואמי צהו לדי גיזה ועבודה. אכל לעיל, גצי קדס מומן להקדישן לא גזרינן, משום מילתא דלא שכיחא היא, דהא אחרינן צמסכת תמורה (ו, 3): המתפיס צעלי מומין למזבח עובר צמטתה לאוין. וצקדס הקדשן למומן גופייהו, דשרינן דאיצטר ואיתייליד לאחר פדיון, ולא גזרינן (דמילתא דלא שכיחא), כיון דאסרת להנך דאיצטר לפני פדיון — לא אמי לדחוייהו. מהו שיתפיסן — לאותן ולדות צצמעי פסולי המוקדשין, לאוין צמא שירלה. אין מתפיסן — אלא לאותו צצמ. בשערין — כתיב צצכור: "וכי יהיה צו מוס וגו' צשעריך תאכלנו" (דברים טו), וצפסולי המוקדשין כתיב: "אשר נתן לך צכל שערין" (שם יב). אשר יבוכר לא יקדיש איש אותו — אלא לא אסור קדושה אחרימי. ואין סופג את הארבעים — ואף על גב דאסרי צגיזה קודס פדייה — לא לקי עליה, דכי כתיב "לא תגזו" — אקדשים גמורין כתיב. ואיסורא מיהא איכא, כשאר נהנה מן ההקדש. בין לפני פדיון בין לאחר פדיון אין עושין תמורה — דטוב מעיקרו צעינן, כדפרישית לעיל. לפני פדיון מועלין בהן — דהא נהנה מן ההקדש, דלא גרעי מקדשי צצק הציט. וולדותיהן חולין — אפילו נתעברו קודס פדיון ונולדו אחר פדיון. ונפדין תמימים — אס נתעברו וילדו קודס פדיון. אין לך בהם אלא מצות עילוי בלבד — שמעלין אותן צדמיס. ובין לפני פדיון ובין לאחר פדיון עושין תמורה — ולקמן קאמנ דתמורה שלאחר פדיון ממה. לאחר פדיון אין מועלין בהן — דאימקיש לצבי ואיל. אכל לענין גיזה — לא, דכתיב "מוצנח" ולא גיזה. וולדותיהן קודש — אס נתעברו קודס פדיון. ואין מתפיסן לכל זבח שירצה — והיינו דרצ שטת.

תוספות

מה בכור אין מתפיסו לכל זבח שירצה — פירוש: משולד. אבל במעי אמו יכול לשנותו לזבח אחר, כדתנן פרק "כיצד מערימינן" (תמורה כד, ב). ומכל מקום ילפינן מיניה שפיר ולדות פסולי המוקדשין דאין משנן לזבח אחר אפילו במעי אמו, למאן דאמר במעי אמו הן קדושין. כמו שאין יכול לשנות בכור משחלה עליו קדושת בכור, הכי נמי פסולי המוקדשין, שהרי קדושין כבר — אין יכול לשנות בזבח אחר. אפילו למאן דאמר בהוייתן קדושין — לא דמו לבכור קודם שנולד, דהני עומדין ליקדש מכח אמן שקדושה כבר.

עיונים

טעמא מאי המפרשים נחלקו מה בדיוק באה הגמרא לברר, ולפי זה נחלקו גם בפירושה של תשובת ר' לוי. לפי רבינו גרשום (וכך הביאור בפנים) שאלה זו מתייחסת לדברים האחרונים של ר' חנינא, מדוע הצריך לפדותם. ותשובת ר' לוי היא — שמא יבוא לגדל מולדות אלה עדריס, ובין כך ובין כך יבוא ליהנות מולדות הקדשים עצמם. ורש"י הביא פירוש הפוך בשם ר' אליעזר (הגדול, מתלמידי רבינו גרשום), שהשאלה היא דווקא על רב הונא, מדוע אמר שיש להכניסם לכיפה, ולא בחר בפתרון של ר' חנינא. לפדות את הולדות. והתשובה לכך היא — שמא אם נתיר לפדותם לא ימהר לפדות תחילה את פסולי המוקדשים עצמם, ויבוא להיכשל בהם. ולפי רש"י בשם מורה, ר' לוי מתייחס לעיקר דבר המשנה — מדוע בכלל נאסרו ולדות פסולי המוקדשים שנפדו. ולפירוש זה, החשש הוא שאם לא נאסרו את הולדות — לא ימהר לשחוט ולאכול את פסולי המוקדשים עצמם, כדי לגדל מהם עדריס, וכך יבוא בהם לדי מכשול בגיזה ועבודה. הגוזה והעובר בהן אינו סופג את הארבעים בין לפני פדיון וכו' שגיחה ועבודה נאסרו דווקא בקרבנות, שגופם קדוש בקדושת במזבח. אבל בהמות אלה, שאין בהן אלא קדושת

ושואלים: טעמא מאי [טעם הדבר מזה] מדוע לא להשאיר את ולדות הקדשים כפי שהם? אמר רבי לוי: גזירה שמא יגדל מהן עדריס עדריס, ויבוא לדידי תקלה של הנאה מקדשים. בעקבות דברי ר' חנינא, בעא מיניה [שאל אותן] רבינא מרב ששת: מהו שמתפיסין את ולדות בעלי המומים כשהם במעי אמו לכל זבח שירצה, ולא דווקא למין זבח של אמו? אמר ליה [לר]: אין מתפיסין. שאל אותו: מאי טעמא [מה טעם הדבר]? אמר ליה [לר]: גמר [הריהו למד] גזירה שווה בשערין "בשערין" מבכור, שבכבור נאמר: "בשערין תאכלנו" (דברים טו, כב), ובפסולי המוקדשים נאמר: "בכל שערין" (שם יב, טו), ללמדנו: מה בכור — אין מתפיסין לכל זבח שירצה, דכתיב [שנאמר]: "אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה (וגו') לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כז, כו), אלא הריהו נשאר בקדושת בכור, אף הני [אלה], ולדי פסולי המוקדשים — אין מתפיסין לכל זבח שירצה, אלא למין זבח של אמו, שהרי קדושה שיש בהם — קדושת אמו היא. ומעירים: תניא כוותיה [שנויה ברייתא כשיתתן] של רב ששת: קדשים שקדם מום קבוע להקדישן — מתחילתם אין גופם קדוש להקדשה, ולכן, לאחר שנפדו חייבין בבכורה ובמתנות. והואיל ואין להם דין קרבן, על כן בין לפני פדיון בין לאחר פדיון — הגוזה והעובר בהן אינו סופג את הארבעים. וכן בין לפני פדיון בין לאחר פדיון — אין עושין תמורה, שאם אמר על בהמת חולין שתהא תחתיה — אין היא קדושה. ולפני פדיון — מועלין בהן, יש בהם דין מעילה כשאר נכסי הקדש, ולאחר פדיון — אין מועלין בהן. וולדותיהן שנולדו לאחר פדיוןם — הריהם חול, ואם נולדו קודם הפדיון — נפדין הולדות למרות שהם תמימים, ואם רוצה להקדיש את הולדות — מתפיסין לכל זבח שירצה. כללו של דבר: הרי הן כחולין לכל דבריהם, לכל דיניהם, ואין לך בהם שינוי מכל בהמת חולין, אלא מצות עלוי (הערכה) ופדייה בלבד. אבל קדשים בעלי מום שקדם הקדישן

את מומן, או שקדם מום עובר להקדישן ורק לאחר מכאן נולד מום קבוע — כבר נתקדש גופם למזבח, ולכן כשנפדו הרי הם פטורין מן הבכורה ומן המתנות. בין לפני פדיון בין לאחר פדיון — הגוזה והעובר בהן סופג את הארבעים. ובין לפני פדיון בין לאחר פדיון — עושין תמורה. לפני פדיון — מועלין בהן, יש בהם דין מעילה, ולאחר פדיון — אין מועלין בהן, שכבר אינם רכוש ההקדש או המזבח. וולדותיהן שנתעברו בהם קודם פדיון, גם אם נולדו לאחר פדיוןם — קודש, שכבר נתקדשו בקדושת אמו למזבח, ואין ולדות אלה ניפדין כל עוד הם תמימים. ואם רצונו להקדישם אין מתפיסין לולדות לכל זבח שירצה, אלא למין זבח של אמו (וכדברי רב ששת). כללו של דבר: קדשים שנפל בהם מום ונפדו הרי הן כהקדש לכל דבריהם, ואין לך בהן אלא היתר אכילה בלבד. ומבארים: "כללו של דבר" דרישא [שנאמר בהתחלה], באלו שקדם מומם להקדשם — לאתויי [להביא, לרבות] דין שוחטן בחוץ שהוא פטור, "כללו של דבר" דסיפא [שנאמר בסוף], באלו שקדם הקדשם את מומם —

ליקדש מכח אמן שקדושה כבר.

דמים למזבח, כמו עצים ואבנים — לא נאמר בהן לאו זה. ומטעם זה עצמו גם אינן עושות תמורה, שאין דין תמורה אלא לקרבן, שיש בו קדושת הגוף. ומכל מקום, דייקו ממשנתנו, כי דווקא לאחר פדיוןם הריהם מותרים בגיזה ועבודה, ולא קודם לכן. ודבר זה מגזירת חכמים הוא, שמא יבואו אנשים לגזו ולעבוד בהמות בעלות מום שיש בהן קדושת הגוף (ראה בגמרא לעיל יד, א).

ולאחר פדיון אין מועלין בהן ששוב אין הם נכסי ההקדש. ואף שיש עליהם איסור גיזה ועבודה — הרי לא נאסרה אלא הגיזה, אבל לא הצמר עצמו. ויש הסבורים שגם דין החלב כן (רבינו יהונתן).

אורח ההלכה

קדשים שקדם מום קבוע וכו' ראה "אורח ההלכה" לעיל יד, א—ב. לפני פדיון מועלין בהן כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום, בין שקדם מום קבוע להקדשה, בין קדם הקדשה למום קבוע — מועלים בה משעה שהוקדשה עד שתיפדה. כברייתא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעילה פ"ב ה"ז).

מסורת הש"ס
ה. (נימוק זה) בכורות
לג. תמורה יח, א. כד, א.
ירושלמי מע"ש פ"א ה"ב.
שם ביצה פ"ג ה"ז.
ו. תוספתא בכורות פ"ב
ג—ד.

גרסות

אמר ליה אין מתפיסין
בכתי"מ: אמר ליה אין
מתפיסין אלא לאותו הזבח.
אמר ליה גמר בשערין
ברוב כתי"מ: אמר אביי
גמר בשערין.
בבהמה וגו' לא בכתי"מ
כבמקרא: בבהמה לא
יקדיש.
אלא מצות עלוי בלבד אבל
בכתי"מ ועוד: אלא מצות
עלוי בלבד דבעי פדייה.
נולד מום קבוע בכתי"מ
ועוד: נולד להם מום קבוע.
בין לפני — הארבעים
בכתי"מ משפט זה חסר.

